

Główny Urząd Miar

<https://www.gum.gov.pl/pl/o-nas/historia/artykuly-historyczne/1549,Okregowa-Administracja-Miar-na-Kresach-Wschodnich-II-RP-po-17091939-r.html>
2021-01-18, 08:07

17.09.2017 Okręgowa Administracja Miar na Kresach Wschodnich II RP po 17.09.1939 r.

Autor : Kaja Drąg

Opublikowane przez : Sebastian Margalski

Wybuch II Wojny Światowej trwale zmienił układ granic dzisiejszej Rzeczypospolitej, zmieniając także strukturę polskiej administracji miar. Zmiany te w sposób szczególny zaszły na terytorium dawnej Rzeczypospolitej, czyli na Kresach Wschodnich.

Pracownicy Urzędu Cechowniczego w Lublinie, 1918 r.

Uczestnicy zjazdu kierowników Okręgowego Urzędu Miar we Lwowie, ok. 1932 r.

Wizytacja Lotnego Urzędu Miar w Turce k. Stryja, 1933 r.

Sprawdzanie zbiorników do ropy naftowej przez pracowników polskiej administracji miar, Schodnica 1932 r.

Pracownicy Lotnego Urzędu Miar w Zakładzie Naprawy Wag J. Cybulskiego, Łosice 1934 r.

Pracownicy Lotnego Urzędu Miar przy wykonywaniu obowiązków służbowych, 1931 r.

Sprawdzanie wagi wozowej przez pracowników polskiej administracji miar, Beż k. Żółkwi 1932 r.

Pracownia Elektryczna Okręgowego Urzędu Miar w Lublinie, 1948 r.

17 września 1939 r. na wschodnie ziemie II Rzeczypospolitej Polskiej wkroczyły wojska radzieckie. Atak ten wynikał z ustaleń zawartych w utajnionym protokole do paktu Ribbentrop-Mołotow, podpisanego 23 sierpnia 1939 r. pomiędzy III Rzeszą a ZSRR. Podpisując pakt Związek Radziecki zobowiązał się do zbrojnej napaści na Polskę w wypadku, gdyby Niemcy znalazły się w stanie wojny z Polską.

Spotkanie wojsk obu najeźdźców nastąpiło bardzo szybko, bo już 20 września Niemcy wycofali się spod obleganego Lwowa. W kolejnych dniach Wehrmacht wycofał się do linii demarkacyjnej ustalonej w podpisanym 23 sierpnia protokole. W wyniku przytoczonych wydarzeń wschodnia część II Rzeczypospolitej znalazła się pod okupacją sowiecką. Dla polskiej administracji miar oznaczało to przejęcie okręgu lwowskiego (OUM-6) i wileńskiego (OUM-6) przez władze sowieckie.

Okręg Lwowski (OUM-3)

Nikodem Nowatorski, ówczesny naczelnik OUM-3, dzień przed wybuchem wojny mianował swoim zastępcą Franciszka Kamińskiego, by następnie 1 września samemu opuścić miasto. Po wkroczeniu do Lwowa Armii Czerwonej, miasto to, wraz z terenami Małopolski Wschodniej, jako Ukraina Zachodnia włączono do Ukraińskiej Republiki Rad. Na bazie przedwojennego Okręgowego Urzędu Miar-3 powołano Lwowski Oddział Miar i Przyrządów Pomiarowych z przedwojennym personelem. Równocześnie wprowadzono nakaz używania sowieckich instrukcji, cech legalizacyjnych oraz druków. Prowadzona przez okupanta akcja likwidacji własności prywatnej przyczyniła się do spadku liczby legalizowanych narzędzi mierniczych, powszechnie stosowanych m.in. w handlu, co mocno odbiło się na dochodach urzędu.

Sytuacja uległa zmianie po rozpoczęciu przez III Rzeszę operacji Barbarossa (22.06.1941 r.). W wyniku agresji niemieckiej na ZSRR województwa: stanisławowskie, tarnopolskie oraz wschodnią część lwowskiego włączono, jako Dystrykt Lwowski do Generalnej Guberni. Południowa część Polesia wraz z Wołyniem weszła w skład *Komisariatu Rzeszy Ukraina*.

Po przejściu Lwowa przez wojska niemieckie zezwolono Ukraińcom na utworzenie Urzędu Miar. Z obsady liczącej do tej pory 38 osób pozostawiono jedynie 16, pozostałych wysłano na bezterminowe urlopy. Urząd pod zarządem ukraińskim nie funkcjonował jednak długo. Na podstawie decyzji Zarządu Generalnej Guberni w Krakowie, 16 września 1941 r. powstała Lwowska Dyrekcja Miar. Do pracy przywrócono osoby urlopowane, a także zatrudniono nowe. Ponowna przerwa w działalności

przedwojennego OUM-3 nastąpiła w styczniu 1944 r. po ponownym wkroczeniu wojsk radzieckich. Niemcy podjęli nieudaną próbę wywiezienia najcenniejszego sprzętu laboratoryjnego, ostatecznie jednak przeszli go pracownicy urzędu miar w Krakowie.

W wyniku postanowień konferencji jałtańskiej i zakończeniu działań zbrojnych, część pracowników administracji miar z terenu byłego OUM-3 wraz z rodzinami przeniosła się na tereny Polski.

Okręg Wileński (OUM-6)

Oddziały Armii Czerwonej wkroczyły do Wilna 19 września 1939 r. Pomimo rozpoczęcia natychmiastowej likwidacji polskich struktur administracyjnych, naczelnik wileńskiej administracji miar Władysław Wyzgo pozostał na swoim stanowisku do 10 października 1939 r. W niedługim czasie był OUM-6 przekształcono w urząd w pełni podporządkowany strukturom radzieckim, zwalniając przy tym cały przedwojenny personel.

Wkroczenie na teren Wileńszczyzny Niemców w czerwcu 1941 r., przyczyniło się do przywrócenia do pracy niektórych z przedwojennych pracowników, m.in. Władysława Wyzgo i Franciszka Szymańskiego.

Po ponownym przejściu Wilna przez Rosjan w lipcu 1944 r., reaktywowaniu Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, działający w mieście urząd miar przemianowano na Komitet ds. Miar i Przyrządów Pomiarowych z siedzibą w Moskwie. Władysława Wyzgo mianowano wówczas naczelnikiem grupy rewizyjnej. Pozostał nim do 15 sierpnia 1945 r., kiedy to wraz z falą repatriantów wyjechał do Polski.

Kaja Drąg

Tekst powstał w oparciu o informacje zawarte w publikacjach A. Barańskiego:

[1] *Dzieje Polskiej Administracji Miar* [w]: *Polska Administracja Miar VADEMECUM*, Warszawa 2015, s. 28-30;

[2] *Główny Urząd Miar na Elektoralnej*, Warszawa 2008, s. 67, 70-73.